

STRATEGII DIDACTICE INTERACTIVE ÎN CONTEXTUL COMUNICĂRII DIDACTICE

Marta VICOL

Catedra Științe ale Educației

Approaching the interactive teaching strategies we are concerned with the general issues of the educational paradigm reform with reference to the dimension of the teaching-learning-assessment, highlighting active-participatory nature of the learners and the possibility of cooperation and effective communication.

Această abordare se axează pe cercetările lui J.Piajet cu referire la câmpul interacțional în care subiectul își construiește cunoștințele și se dezvoltă în contextul procesului general de autoreglare. Ideea-cheie a acestui demers constă în corelarea/interacțiunea dintre cultura/cunoștințele prealabile și conflictul cognitiv. În acest sens, studentul își realizează cunoașterea prin interacțiune dintre concepțiile prealabile și informația pe care o acumulează.

Interactivitatea are la bază relațiile reciproce și se referă la procesul de învățare activă, în cadrul căreia cel care învață acționează asupra informației pentru a o transforma în una nouă, personală și interiorizată.

În sens constructivist, cel care învață reconstruiește sensuri prin explorarea conținutului educațional, rezolvând probleme și/sau aplicând cunoștințele dobândite în situații noi. Teoria constructivistă a învățării are în vedere dezvoltarea abilităților de comunicare între acei care învață prin promovarea strategiilor didactice interactive axate pe lucrul în grup.

Strategiile didactice interactive, ca strategii de grup, presupun munca în colaborare a studenților organizați pe microgrupuri sau echipe de lucru în vederea atingerii unor obiective preconizate (soluții la o problemă, crearea de alternative). Se bazează pe sprijinul reciproc în căutare-cercetare și învățare, stimulează participările individuale, antrenând subiecții cu toată personalitatea lor (abilități cognitive, afective, volitive, sociale). Solicită efort de adaptare la normele de grup, toleranță față de opiniile, părerile colegilor, dezvoltând capacitățile autoevaluative. Sunt strategii de interacțiune activă între participanții la activitate (student-student, student-profesor).

Strategiile didactice interactive presupun crearea unor programe care să corespundă nevoii de interrelaționare și de răspuns diferențiat la reacțiile studenților. Interactivitatea în clasă (face-to-face) se referă atât la promovarea relațiilor inter- și intragrupale, cât și între profesor și student. În cazul învățământului la distanță (Internet), interactivitatea se constituie într-un „soft care răspunde într-o manieră diferențiată la reacțiile celui care învață” [1].

Strategiile didactice interactive au în vedere provocarea și susținerea învățării active, în cadrul căreia cel ce învață acționează asupra informației pentru a o transforma în una nouă, personală, proprie. În sens constructivist, folosind aceste strategii, profesorul îl determină pe student să devină răspunzător în calitate de participant la procesul de construire a sensurilor informaționale, prin rezolvări de probleme, prin explorări și cercetări sau aplicând ceea ce a dobândit în contexte noi, diferite.

Interacțiunea socială (interactivitatea) favorizează emergența conflictelor sociocognitive, stimulative pentru învățare, modifică reprezentările personale și favorizează două principii de învățare:

- 1) primul principiu este dedus din constructivismul piagetian: prin intermediul acțiunii asupra obiectelor se modifică schemele de asimilare – acomodare – echilibrare (conflict cognitiv);
- 2) al doilea principiu este dedus din psihologia socială a dezvoltării: confruntarea punctelor de vedere poate să opereze transformări ale reprezentărilor prin conflict sociocognitiv și restructurare cognitivă [2].

Numeroase studii de specialitate demonstrează superioritatea strategiilor didactice cooperante față de cele competitive și individuale în dezvoltarea proceselor cognitive superioare, a abilităților de comunicare, în îmbunătățirea motivației, a stimei de sine, în dezvoltarea personalității. Plecând de la această premisă, am analizat învățarea prin cooperare ca strategie pedagogică ce încurajează studenții să lucreze împreună în microgrupuri în vederea îndeplinirii unui scop comun, în comparație cu învățarea prin competiție, ca practici care se întâlnesc în școala contemporană, ambele fiind necesare.

Deoarece strategiile didactice interactive presupun și activități desfășurate în microgrup, ne-am pus următoarele întrebări:

- Când învățarea este mai productivă, atunci când studenții lucrează singuri sau atunci când se află în grup?
- Ce diferențe apar în interacțiunea dintre studenți și în calitatea procesului de învățare, datorită relațiilor de colaborare sau celor competitive dintre ei?

Răspunsurile ne-au determinat să analizăm factorii favorizanți ai învățării prin cooperare, precum și pe cei care îngreunează activitatea în grup.

Plecând de la ideea, conform căreia profesorul are un rol decisiv în crearea contextului de interrelaționare dintre studenți, am propus o serie de competențe necesare susținerii învățării prin cooperare, cum ar fi: competențe energizante, empatică, ludice, organizatorice, interrelaționale, alături de cele științifice, psihopedagogice, metodice, manageriale și psihosociale.

Un alt concept propus de C.Oprea este cel referitor la învățarea interactivă care se realizează în relație cu ceilalți și cu materialul de studiu, având la bază procese de construcție și deconstrucție creativă, inovatoare. Ea apare ca urmare a eforturilor individuale și colective prin intermediul interacțiunii dintre studenți și/sau dintre studenți și profesori – pe de o parte și dintre student și conținutul de învățat – pe de altă parte. Învățarea interactivă vizează schimburile sociale în dobândirea noului, stimulând construirea și redefinirea sensurilor, receptivitatea față de experiențele noi, căutate și rezolvate prin explorare, deducție, analiză, sinteză, generalizare, abstractizare, concretizare, punând accentul pe realizarea conexiunilor între noțiuni și solicitând o profundă implicare intelectuală, psihomotorie, afectivă și volițională.

Așa cum s-a afirmat anterior, interactivitatea are la bază relațiile reciproce și se referă la procesul de învățare activă, în cadrul căreia cel care învață acționează asupra informației pentru a o transforma în una nouă, personală și interiorizată. În sens constructivist, cel care învață „reconstruiește sensuri prin explorarea mediului înconjurător/educativ, rezolvând probleme și/sau aplicând informația dobândită în situații noi.

Din acest punct de vedere, **principiile care stau la baza construirii strategiilor interactive** sunt:

1. Studenții își construiesc propriile înțelesuri și interpretări ale conținuturilor instruirii.
2. Scopurile instruirii sunt discutate, negociate, nu impuse.
3. Sunt promovate alternativele metodologice de predare-învățare-evaluare.
4. Activitățile de învățare vor solicita informații transdisciplinare și analize multidimensionale ale realității.
5. Evaluarea va fi mai puțin criterială și mai mult reflexivă, integrând metode alternative de evaluare.
6. Sunt promovate învățarea prin descoperire și rezolvarea de probleme [3].

Învățarea interactiv-creativă este un proces de creare, de semnificații vizavi de noua informare și de cunoștințele anterioare, de transformare a structurilor cognitive ale studentului, consecință a încorporării noilor achiziții (cunoștințe, capacități), prin angajarea eforturilor intelectuale și psihomotorii de construire a cunoașterii.

Concluzionând asupra celor relatate până aici, putem spune că interactiv este individul care interrelaționează direct cu ceilalți, pe de o parte, sau cu materialul de studiu, pe de altă parte, prin procese de acțiune transformatoare și de filtrare cognitivă, de personalizare a conținuturilor de învățat.

Revenind la specificul strategiilor interactive de grup desfășurate față în față, propunem o clasificare și o listă de metode și tehnici de activitate în microgrupuri în virtutea faptului că ele promovează interacțiunea dintre mințile participanților, dintre personalitățile lor, ducând la o învățare mai activă și cu rezultate evidente (a se vedea Fig.1).

În această ordine de idei, strategiile didactice interactive sunt, în primul rând, cele de învățare prin cooperare și colaborare. C.Oprea evidențiază părțile forte ale strategiilor didactice interactive bazate pe cooperare și colaborare:

- interrelațiile dezvoltă capacitățile sociale de comunicare și de adaptare la regulile grupului;
- succesele înregistrate în soluționarea colectivă a problemelor sunt mai mari;
- sunt stimulate gândirea critică, creativă și laterală;
- dezvoltă încrederea în propriile puteri;
- promovează o atitudine pozitivă, respectul reciproc și toleranța;
- motivează participarea activă și implicarea în sarcina colectivă.

Învățarea prin cooperare este o strategie pedagogică ce încurajează studenții să lucreze împreună în microgrupuri în vederea îndeplinirii unui scop comun.

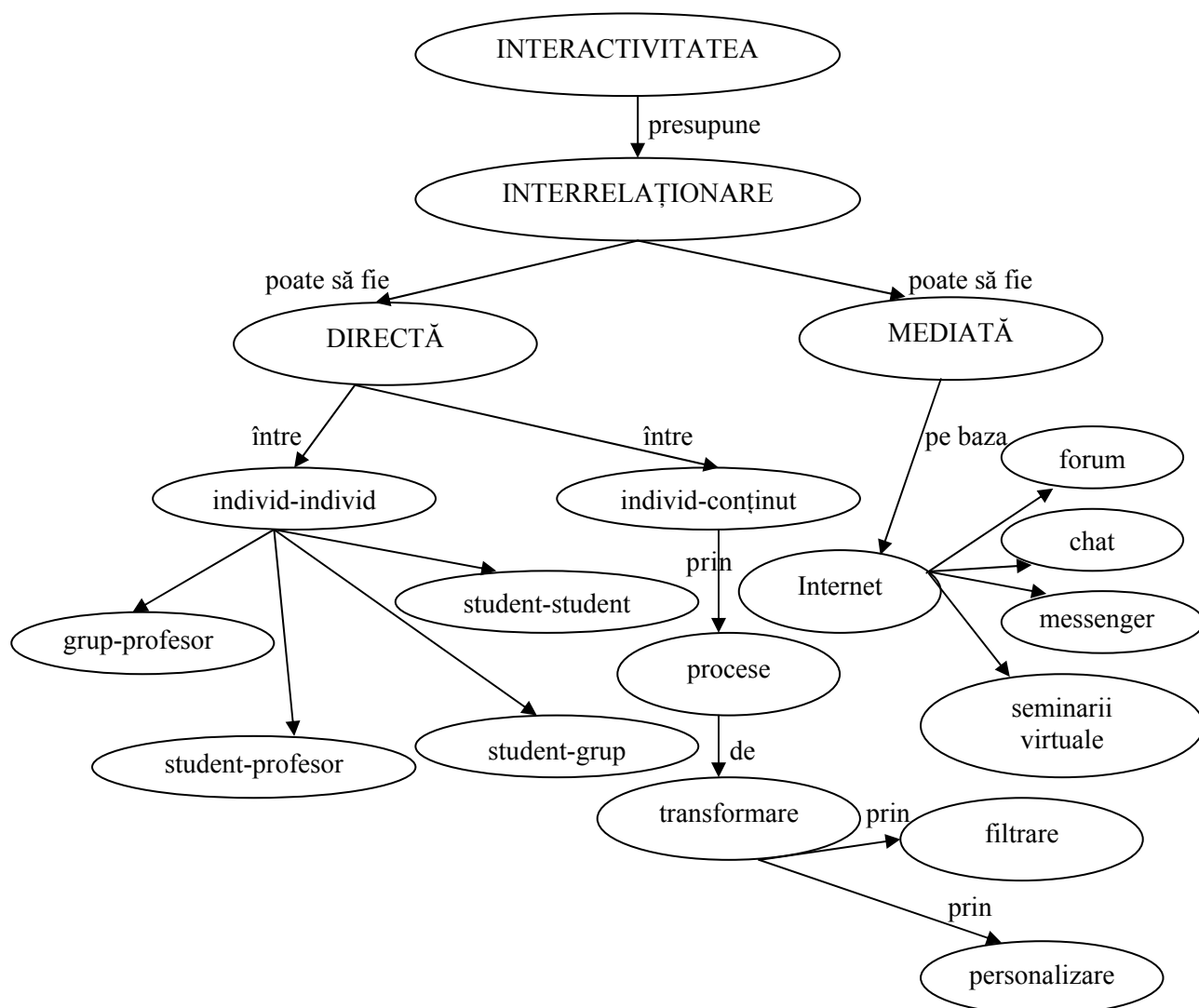

Fig.1. Harta conceptuală a conceptului de interactivitate [4].

Noțiunea *învățare prin cooperare* este adesea folosită ca sinonim al *învățării prin colaborare*. Aceasta din urmă este o strategie care implică elevii să susțină învățarea în grup sau în echipă, dezvoltă responsabilitatea individuală în contextul interdependenței relaționale, în cadrul căreia membrii descoperă informații și se învață reciproc. Sfera de cuprindere este mult mai largă, astfel încât învățarea prin colaborare integrează învățarea prin cooperare (a se vedea Fig.2).

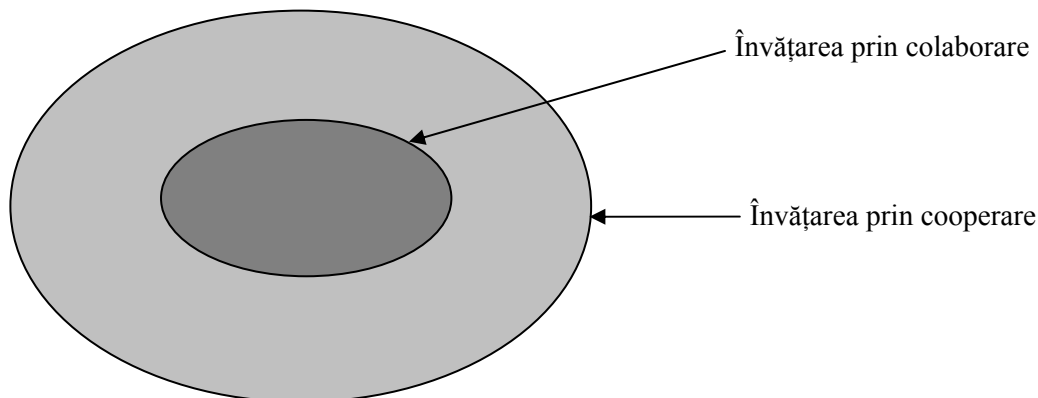

Fig.2. Relația dintre învățarea prin colaborare și învățarea prin cooperare.

Atât învățarea prin colaborare, cât și cea prin cooperare accentuează importanța implicării elevului în propriul proces de învățare. Atunci când se folosesc aceste strategii, importante sunt modalitățile de grupare a indivizilor pentru a asigura o interdependență pozitivă, menținând responsabilitatea individuală, rezolvând conflictele de grup, stimulând implicarea în sarcină și conducând către un proces interactiv de învățare.

Colaborarea este o „formă de relații” între studenți, ce constă în soluționarea unor probleme de interes comun, în care fiecare contribuie activ și efectiv.

Cooperarea este o „formă de învățare”, de studiu, de acțiune reciprocă, interpersonală/intergrupală, cu durată variabilă care rezultă din influențările reciproce ale agenților implicați [5]. Învățarea prin cooperare presupune acțiuni conjugate ale mai multor persoane (studenți, profesori) în atingerea scopurilor comune prin influențe, de care beneficiază toți cei implicați.

Colaborarea se axează pe relațiile implicate de sarcini, iar cooperarea – pe procesul de realizare a sarcinii [6].

Învățarea prin cooperare este bazată pe următoarele principii:

1. Interdependența pozitivă, conform căreia succesul grupului depinde de efortul depus în realizarea sarcinii de către toți membrii. Studenții sunt dirijați către un scop comun, stimulați de o apreciere colectivă, rezultatul fiind suma eforturilor tuturor.
2. Responsabilitatea individuală, care se referă la faptul că fiecare membru al grupului își asumă responsabilitatea sarcinii de rezolvat.
3. Formarea și dezvoltarea capacităților sociale, stimularea inteligenței interpersonale, care se referă la abilitatea de a comunica cu celălalt, de a primi sprijin atunci când ai nevoie, de a oferi ajutor, la priceperea de a rezolva situațiile conflictuale. Studenții sunt învățați, ajutați, monitorizați în folosirea capacităților sociale colaborative care sporesc eficiența muncii în grup.
4. Interacțiunea față în față ce presupune un contact direct cu partenerul de lucru, aranjarea scaunelor în clasă astfel încât să se poată crea grupuri mici de interacțiune, în care studenții să se încurajeze și să se ajute reciproc.
5. Împărțirea sarcinilor în grup și reflectarea asupra modului cum se vor rezolva sarcinile de către fiecare membru în parte și de către colectiv [7].

În învățarea prin cooperare se respectă principiile egalitarist, antiierarhic și antiautoritar, precum și toleranța față de opiniile celorlalți, evitându-se etichetarea. Profesorul se integrează în activitatea colaborativă a studenților, putând fi unul dintre membri, oferindu-le ajutor ori animând și stimulând activitatea. Agenții educaționali se privesc reciproc ca oameni, nu ca roluri.

Strategiile didactice interactive care au la bază desfășurarea învățării prin cooperare oferă studenților ocazia de a-și concretiza nevoia de a lucra împreună, într-un climat colegial de întraajutorare și de sprijin reciproc. Grupul dă posibilitatea testării ideilor, revizuirii opiniilor și dezvoltării inteligenței interpersonale. Lucrul în echipă acoperă neajunsurile învățării individualizate, acordând o importanță considerabilă dimensiunii sociale, prin desfășurarea proceselor interpersonale.

Cooperarea asigură o relație deschisă între parteneri, dezvoltă atitudini și comportamente bazate pe încredere, favorizând formarea atitudinii pozitive față de învățare și față de universitate. Munca în echipă are efecte semnificative asupra personalității studenților, prezența partenerilor de interacțiune constituind un stimulent intelectual și un declanșator al schimbului de opinii și informații. Soluțiile emise pot suferi în cadrul grupului îmbunătățiri și ajustări, analiza critică dezvoltând capacitățile autoevaluative ale participanților. Productivitatea sporită pe unitatea de timp, apreciată prin numărul de dificultăți rezolvate și după gradul lor de complexitate, recomandă folosirea strategiilor de învățare prin cooperare în aulă. La aceasta se adaugă și calitatea mai bună a răspunsurilor, instalarea unui climat motivant de lucru, caracterizat printr-o tensiune crescută pentru finalizarea sarcinii comune.

Învățarea prin cooperare valorizează schimburile intelectuale și verbale și mizează pe o logică a învățării care ține cont de opiniile celorlalți [8].

Învățarea prin cooperare solicită efort intelectual și practic atât din partea studenților, cât și din partea profesorului care coordonează bunul mers al activității. Utilizând strategia învățării prin cooperare, profesorul trebuie să dețină următoarele competențe:

- **competența energizantă:** are în vedere capacitatea profesorului de a-i face pe studenți să dorească să se implice în activitate, în rezolvarea problemei date. Studenții trebuie încurajați și stimulați să nu se oprească la prima soluție descoperită, ci să se antreneze în căutarea de soluții alternative;

- **competența empatică:** presupune abilitatea profesorului de a lucra cu studenții, reușind să se transpună în situațiile pe care aceștia le parcurg. În acest mod, profesorul își va cunoaște mai bine discipolii și va îmbunătăți comunicarea cu ei;
- **competența ludică:** se referă la capacitatea profesorului de a răspunde mesajului studenților săi prin măiestrie, favorizând integrarea elementelor ludice în activitatea de învățare pentru a o face mai atractivă și pentru a întreține efortul intelectual și fizic al studenților;
- **competența organizatorică:** are în vedere abilitatea cadrului didactic de a organiza colectivul în echipe de lucru, de a menține și a impune respectarea regulilor care privesc învățarea prin cooperare, în grup. Totodată, profesorul este cel care poate interveni în situații limită, în situații de criză, aplanând conflictele și favorizând continuarea activității în direcția dorită. El menține legătura dintre intervențiile participanților și subiectul discuției, evitând devierile;
- **competența interrelațională:** presupune disponibilități de comunicare cu studenții săi, menită să dezvolte la aceștia abilitățile sociale necesare integrării optime în colectiv. Toleranța și deschiderea față de nou, precum și încurajarea originalității răspunsurilor studenților, vor avea ca efect crearea de disponibilități asemănătoare studenților săi în relațiile cu ceilalți.

Alături de aceste competențe, nu trebuie neglijate cele necesare și specifice tuturor cadrelor didactice:

- competențele științifice, care se referă la corectitudinea științifică, la calitatea, structurarea, logic internă, și la transpoziția didactică a conținuturilor care vor contribui la atingerea obiectivelor stabilite și la dezvoltarea la studenți a structurilor operatorii, afective, motivaționale, volitive și acționale;
- competențe psihopedagogice și metodice, prin care se asigură eficiența psihopedagogică a demersurilor instructiv-educative, logica didactică, profesorul mediind legătura studentului cu obiectul de învățământ;
- competențele manageriale și psihosociale ce țin de managementul educațional și de organizarea relațiilor sociale în grupul de studenți.

Rolurile profesorului se redimensionează și capătă noi valențe, depășind optica tradițională prin care el era doar un furnizor de informații. În organizarea învățării prin cooperare el devine un coparticipant, alături de student, la activitățile desfășurate. El însoțește și încadrează studentul în actul de cunoaștere. Dimensiunile procesului de învățământ (predare-învățare-evaluare) capătă, în cazul strategiilor de lucru în echipă, valențe formative și formatoare, încurajând progresul individual și colectiv, personal și social.

Strategiile didactice interactive se bazează în special pe formele colective (grupale), pe cele desfășurate în microgrupuri sau în perechi. Activitățile care au la bază „predarea frontală se caracterizează printr-o activitate sporită a profesorului care limitează foarte mult activitatea studentului, situație în care comunicarea dintre aceștia și, cu atât mai mult, cooperarea au loc în afara predării” [9].

Activitățile colective au la bază legăturile de interdependență dintre membrii comunității (grupului de studenți) respective, care devin surse generatoare de energii „favorabile intercomunicării și cooperării sau colaborării în activitate” [10]. De asemenea, predarea bazată pe activitățile desfășurate în microgrupuri (echipe) „oferă subiecților posibilitatea să colaboreze între ei, să participe la discuții și dezbateri, la activități de cercetare, de realizare de microproiecte și jocuri de rol etc.”

Referințe:

1. Raynal F., Rieunier A. Pedagogie: dictionnaire des concepts cles. Appretissages formation et psychologie cognitive. - Paris: E.S.F., 1997, p.174-175.
2. Ibidem, p.159.
3. Oprea C.L. Strategii didactice interactive. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
4. Ibidem, p.13.
5. Handrabura L. Învățarea prin cooperare: ipoteze de lucru // Didactica Pro, 2003, nr.1 (17), p.50.
6. Oprea C.L. Strategii didactice interactive. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
7. Ibidem.
8. Ibidem, p.157.
9. Geissler E. Mijloace de educație. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p.114-135.
10. Cerghit I. Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii. - București: Aramis, 2002, p.205.

Prezentat la 05.06.2012